

Sveriges flygspaningsmuseum med kalla krigets spaningsplan och unika flygsimulatorer

Flygflottiljen F 11 lever vidare genom F11 Museum som etablerades 1991 på flottiljens område. Museet, som är Sveriges flygspaningsmuseum, visar utvecklingen av spaningstekniken fram till dagens JAS 39 Gripen. På museet finns de Svenska spaningsplanen från Saab: S 29 Tunnan, S 32 Lansen, S 35 Draken och SF 37 Viggen samt landets enda bevarade underrättelsepluton från kalla krigets dagar och många utställningar. F11 Museum är även ett spännande "Air Science Center" med fyra avancerade flygsimulatorer: SF 37 Viggen, SK 60, Piper Twin samt en unik JAS 39 Gripen-simulator. Tack vare museets specialinriktning, simulatorerna, och flygdagarna som museet arrangerar, är intresset stort för detta besöksmål från stora delar av landet, samt från många länder i Europa. Ca 10 000 besökare hittar till F11 Museum under ett år.

Text och foto: Kenneth Åbrink och Gunnar Vieweg, samt F11 Museums arkiv.

Så blev Kungliga Södermanlands flygflottilj F 11 till. Krigsåren under andra världskriget innebar höjd beredskap för svenska flygvapnet. Landets flygspaning fick bära den tyngsta bördan. Men landet befann sig vid krigsutbrottet, vad gällde försvaret, i ett prekärt läge och flygvapnet var inget undantag. Den 19 december 1940 beslutas i riksdagen om uppförandet av en fjärrspaningsflottilj vid Nyköping. Uppsättningen av F 11 på Skavsta börjar den 1 juli 1941, på mark som snabbt köptes in. Men redan 1939 hade det byggts ett mindre krigsflygfält med asfalterade rullbanor vid Skavsta. Detta krigsflygfält blev början på F 11/ Skavsta. Som ett provisorium får F 11 först överta 4:e divisionen på F 13 (Norrköping/Bråvalla) och dess för fotospaning modifierade B 3:or (Junkers Ju 86). I december 1941 erhåller F 11 de tre första Caproni-planen S 16, och har i april 1943

76 stycken S 16 Caproni fanns på F 11. Alla skrotades sedermera på uppdrag av dåvarande flygvapenchefen.

Flyghallen på F11 Museum, med spaningsplan, simulatorer butik och flygcafé.

76 stycken S 16. Den 1 september 1941 finner regeringen utrikesläget lugnare och anbefaller återgång till lättad beredskap, innebärande att varje flottiljdepå skulle ha en division i 24 timmars beredskap. Det nyuppsatta F 11 hade då ca 12 fjärrspaningsflygplan av typen S 16 och B 3 baserade på Skavsta. Den 14 januari 1942 anbefalldes skärpning av beredskapsläget. Ur F 11 skulle en fjärrspaningsgrupp om två B 3:or stå beredda för ombasering till F 9 depå (Säve, Göteborg), för att därifrån - i samband med övriga

åtgärder till neutralitetsförsvaret i väst - utföra spaning utanför Göteborg. Redan påföljande dag, den 15 januari 1942, kommer mer detaljerade direktiv från ÖB: Den nämnda fjärrspaningsgruppen (1:a gruppen ur F 11) skulle - fortfarande med basering på Skavsta - stå beredd för att på senare order förflyttas sydväst ut. S 16 kom sedan att göra en mycket värdefull insats under hela kriget, med spaning ofta utmanande nära de baltiska och tyska kusterna. Tre S 16 förlorades genom nedskjutning från tyskt jaktflyg.

Med flygplanet S 31 Spitfire lades grunden till svensk flygspaning

Spitfire, som köptes i 50 exemplar från England 1948, var en utomordentligt bra flygplanstyp för spaningsflygning och den höll sig länge i toppen både i fråga om hög höjd, fart och vändbarhet. Under S 31-epoken på F 11 lärde sig det svenska spaningsflyget osedvanligt mycket vad gällde ny spaningsteknik och spaningstaktik. Internationellt låg också flygvapnets flygspaningsorganisation mycket väl framme med kamerateknik och taktik.

S 31 Spitfire – planet som lade grunden till den svenska flygspaningen.

I vissa fall var det svenska spaningsflyget ensamt i världen att utnyttja vissa nya metoder som till exempel fotografering under sväng. Alla Spitfire skrotades 1955 på uppdrag av dåvarande flygvapenchefen. Caproniplanen hade skrotats ut några år innan. Efter Spitfire, kom spaningsversionerna (som flygteknikerna på F 11 var med och utvecklade) av de svenska planen Tunnan, som bland annat gjorde spektakulära spaningsuppdrag över Sovjet 1958, Lansén och Draken. Viggen hann aldrig komma till

Handhållna spaningskameror från 1940-talet.

F 11, då regeringen 1978 beslöt att montera ned flygvapnet. F 11 gick i graven 1980. F 11 var flygvapnets största flygflottilj genom åren med fem divisioner, en personalstyrka på omkring 900 personer och med ca 16 000 värnpliktiga under 39 år.

På F11 Museum får du en inblick i spaningsflygets alla delar

Se utvecklingen från handhållna kameror med glasplåtar, till i planen med moderna inbyggda automatkameror. I vår utställning Photoseum, kan du se bildbehandling från förr.

I landets enda bevarade mobila underrättelsepluton (UND-plut), får du en inblick i framkallning, fototolkning och uppdragsgivning i fält, på vägbaser.

Vårt kalla-kriget-spaningsrum visar SF 37 Viggens avancerade spaningssystem, konstruerat av foto-

ingenjörerna på F 11. Systemet lever vidareutvecklat i JAS 39 Gripen.

Se underrättelsetjänsten, mekanikernas arbete, livet på luckan, ”sjukan”, idrotten, flygvapnets stiliga uniformer och personalens arbetskläder under åren.

Under kalla kriget sände USA upp spaningsballonger för att spana över Sovjet.

En ballong havererade på sjön Yngarens is, NV om Nyköping, 20/1 1956. Den unika utrustningen finns nu utställd på F11 Museum.

Även delar av regionala flygverk-samheten visas. Se SK 61 Bulldog och Piper Cub från Arméflyget, samt segelflygplanet Bergfalke. Se också prototypflygplanet Sparven, konstruerat och framtaget av ANA-flyg, senare Nyge-Aero och därefter Saab AB i Nyköping. Sparven hänger idag i avgångshallen på Stockholm Skavsta Flygplats. >>>

En av arbetsplatserna i vår unika UND-plut.

Utställningen med den havererade spaningsballongens olika delar.

SAAB 105/SK 60

Denna cockpit står i en dom, med ca fyra meter i diameter och med en filmprojicering på ca 240 grader. Vår simulator är Sverigeunik och måste upplevas! Simulatorn är byggd av F11 Museums tekniker. SK 60 är ett tvåmotorigt jetplan som används i Flygvapnet i dag för utbildning.

SF 37 Viggen

Viggensimulatorn har tidigare använts för utbildning av Flygvapnets piloter.

Äkta pirrande flygkänsla garanteras – och överljudsfart som verkligen känns! Innan den blev simulator flög den med nummer 58 på fenan, som spaningsplan på F 21 i Luleå.

Här kan besökarna prova att göra en looping och att rolla med vår Viggen.

JAS 39 GRIPEN

Gripensimulatorn kommer från F 7, Såtenäs. Det är en Gripen A-simulator som använts i pilotutbildningen. Museets tekniker har modifierat och uppgraderat den.

Vi planerar att vår Gripensimulator kommer i drift under hösten 2021.

PIPER TWIN

Pipern är en simulator där man kan ta det lite lugnare. Med projektion på en 180 graders filmduk, ger det en härlig flygkänsla. Generalagent för Piper Aircraft i Norden var under drygt 50 år före detta ANA-Flyg och senare Nyge-Aero samt Saab AB, i Nyköping.

En instruktör hjälper dig alltid, och leder din "flygning".

Aktuella "flygpass"-priser presenteras på hemsidan och på museet. Simulatorpresentkort finns att köpa.

Boka din flygtid på vår hemsida: www.f11museum.se

För de allra yngsta besökarna finns en enkel flygsimulator liknande en Piper som är gratis att "flyga" i och utan tidsbokning.

Häftiga flygupplevelser i unika simulatorer

Besök F11 Museum även när det är stängt. Detta är möjligt tack vare museets unika app

F11 Museum är i takt med tiden. Nu kan du besöka museet virtuellt. Du gör det i F11-appen, som lanserades i juli 2020. Det stora antalet filmer, många om flygspaning under kalla kriget, gör appen speciellt intressant. Alla filmer är i liggande format med hög kvalitet. Till det kommer det stora dokumentära värdet, genom berättelser av "De som var med". Den informationen kan du bara få via appen. Utvecklingen av appen har skett i samarbete med företaget KfV IT i Katrineholm, där Andreas Kviby utvecklat tekniken. Det stora arbetet som lagts ner på utvecklingen har lett till en app som är speciellt anpassad, inte bara till F11 Museum, utan för museer i allmänhet. Med enkla medel kan

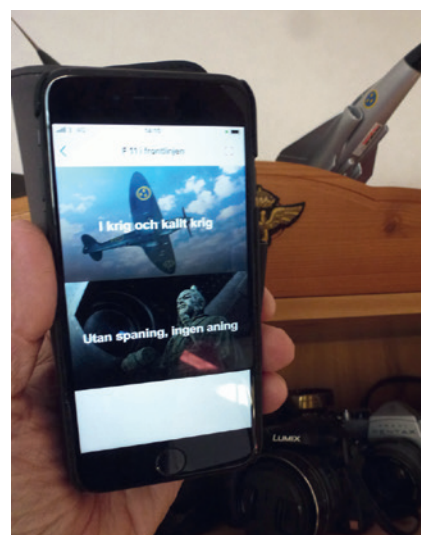
därför även andra museer få hjälp att skapa en app speciellt för deras verksamhet. De personer vid F11 Museum som varit verksamma med appen är Joachim Smith, Gunnar Vieweg, Gunnar Wolving och Georg Hammertjärn.

Så här laddas appen ned

För att ladda ner appen i din mobil söker du på: F11 Museum i Iphone i App Store och i Android-mobil i Google Play.

QR-koder främjar besöket

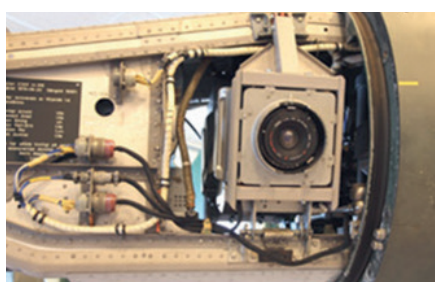
Stor vikt har också lagts på användning av QR-koder. De flesta stora föremålen eller händelserna som visas i museet är kopplade till en QR-kod. Drygt 50 föremål har QR-kod. När du skannar koden med din mobil öppnas sidan med den aktuella informationen direkt. Koderna är

Med hjälp av din telefon kan du besöka museet även utanför öppettiderna.

fästade invid eller på ett speciellt stativ intill föremålet och lätta att upptäcka och skanna. ■

Det finns mycket spännande att upptäcka på F11 Museum under en dag. Museibutiken säljer böcker om spaningsuppdrag under kalla kriget.

F11 Museum

Skavsta Flygplats
611 92 Nyköping

Museichef: 070 389 90 63
Information: 070 416 33 41

info@f11museum.se
www.f11museum.se

Facebook: f11sverigesflygspaningsmuseum